

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана
соціологічного факультету
В'ячеслав НІКУЛІН
28 червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІОЛОГІЯ ДИТИНСТВА»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань _____
(шифр і назва)
спеціальність _____
(шифр і назва)
освітня програма _____
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни Міжфакультетська (за вибором)
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____

2024/2025 навчальний рік

«Соціологія дитинства»
(МФД)

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

26 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Кутирьова Віра Ігорівна - кандидат соціологічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Протокол № 15 від 12 червня 2024 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 8 від 24 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія дитинства» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: дослідити актуальні проблеми дітей та підлітків, та заохотити студентів до дослідницької практики вивчення цих груп, що передбачає, з одного боку, аналіз специфічного дитячого та підліткового життєвого світу із власною субкультурою, а з іншого, дослідження процесів соціалізації, що розповсюджені у сучасному суспільстві, політики дитинства, що конструює сучасні ідентичності та практики дітей та підлітків. Особлива увага в рамках курсу приділяється протиріччям, що характеризують сучасний стан соціального усвідомлення цінності дитинства: збільшення турботи - посилення контролю, відміна фізичних покарань - використання психологічних маніпуляцій, надання більшої свободи - обмеження «незручних» проявів дитячої/підліткової активності, збільшення батьківської турботи – посилення ролі експертного знання та інші. Аналізуються основні методологічні особливості проведення соціологічних досліджень дітей та підлітків, визначаються ефективні інструменти збору та аналізу таких даних, розглядаються можливості безпосередньої участі дітей та підлітків у реалізації соціологічних досліджень, етичні проблеми взаємодії дослідника з цим групами. Особлива увага приділяється таким уразливим соціальним категоріям, як «нові діти війни» (діти, що постраждали в результаті війни в Україні), діти-сироти та інші категорії дітей «без дитинства».

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- Дати огляд визначень феномену дитинства.
- Розглянути дитинство як предмет дослідження в соціальних науках.
- Проаналізувати соціальні теорії щодо вивчення дитинства
- Вивчити методи дослідження дітей та підлітків
- Простежити сучасні тенденції та основну проблематику дослідження дітей та підлітків
- Дослідити дитячу культуру як інтерпретативну репродукцію суспільства.
- Розглянути системи навчання та виховання у різних суспільствах та в різні історичні епохи.
- Дослідити дитячий фольклор та індустрію дитинства.

1.3. Кількість кредитів: 3

1.4. Загальна кількість годин: 90 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й або 3-й	-
Семестр	
4- й	-
Лекції	
28 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
-.	-.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
62 год.	-
у тому числі індивідуальні завдання	
-год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з програмою навчання, здобувачі мають набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності:

ЗК4. Здатність до критики й самокритики, толерантність.

ЗК9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК13. Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.

ЗК15. Здатність діяти соціально відповідально.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів.

ФК2. Розуміння базових закономірностей взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільств.

ФК3. Розуміння соціальних процесів, трендів, можливостей і викликів соціальних змін в Україні та світі.

ФК4. Здатність зіставити результати різних соціологічних досліджень.

ФК6. Здатність застосувати соціологічний дослідницький інструментарій. ФК7. Здатність знайти соціальні дані у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення.

ФК9. Здатність застосовувати знання галузевих соціологічних дисциплін для макро- і мікросоціологічного аналізу, побудови соціологічних моделей.

Програмні результати навчання:

ПРН1. Давати визначення соціологічних понять і застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для пояснення практичних ситуацій.

ПРН3. Описувати та застосовувати базові критерії науковості та об'єктивності досліджень.

ПРН4. Формулювати дослідницькі запитання та конкретизовувати мету дослідження.

ПРН11. Узагальнювати та зіставляти результати різних досліджень.

ПРН12. Обґрунтовувати методологію та висновки власного дослідження.

ПРН20. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

ПРН22. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування завдань спеціальності, відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

У результаті вивчення даного курсу

студент має знати:

- специфіку теоретичного аналізу дітей та дитинства в соціальних науках;
- методи соціологічного дослідження дітей та підлітків та особливості їх застосування;
- системи навчання та виховання дітей у різних суспільствах та в різні історичні епохи;
- сучасні тенденції та основну проблематику досліджень дітей та підлітків;
- специфіку соціальної роботи із вразливими групами дітей та підлітків (діти війни, діти-сироти та інші), важкими дітьми та підлітками тощо;
- механізми забезпечення соціального захисту дітей та підлітків.

Студент має вміти:

- описувати і пояснювати основні тенденції сучасного дитинства та юнацтва;
- досліджувати дитячі субкультури та індустрію дитинства крізь призму соціології;
- аналізувати політики дитинства та «дитинство у політиці» як соціокультурні феномени;
- застосовувати соціологічні методи до аналізу актуальних феноменів дитинства;
- застосовувати отримані знання у соціальній роботі з особливими категоріями дітей та підлітків (діти війни, діти-сироти, важкі підлітки);
- розробляти рекомендації із соціального захисту дітей та підлітків.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Дитинство як предмет дослідження в соціальних науках. Соціальні теорії дитинства

Вік як об'єкт наукового дослідження. Поняття «онтогенез», «життєвий шлях», «життєвий цикл» в описах індивідуального розвитку. Психічний вік. Соціальний вік. Соціальний статус груп різного віку. Елементи вікового статусу: права та обов'язки, норми та вікові ролі, статусна символіка, образ життя, вікове бачення світу. Обряди переходу від одного віку до іншого (обряди ініціації). Поняття «покоління». Вікова періодизація в Україні.

Феномен дитинства та його дослідження у межах різних дисциплін. Дитинство як особливий період у розвитку людини. Історія дослідження дитинства. Особливості розвитку дитини та сприйняття дитинства у різні історичні епохи.

Дитинство як соціокультурний феномен. Дитинство як соціальний інститут. Межі дитинства як соціального явища. Особливості соціологічного підходу до вивчення дітей та дитинства Категоріальний апарат соціології дитинства. Проблема інституціоналізації соціології дитинства.

Тема 2. Сучасні тенденції та основна проблематика досліджень дітей та підлітків

Виникнення інтересу до аналізу дитинства як показник цінності періоду дитинства у житті людини.

Різні соціологічні перспективи вивчення дитинства. Дитинство як певна культурно-історична цінність (еволюціоністський підхід). Роботи Ф. Арієса, Ф. Боаса, М.Мід, Б.Маліновського, Е. Еріксона у розвитку даного підходу. Акцентуація соціокультурних

аспектів у розвитку дитинства: роботи П. Брюхнера, М.Віннса, Н. Постмана, І.В.Бестужева-Лади, С.Н.Іконнікової, І.С.Кона, Е.А.Куруленко, С.Н.Щеглової.

Дитинство як частина соціальної структури суспільства. Аналіз дитинства в роботах Е.Болдінга, Дж. Гарбаріно, К.Девіса, Дж.Квортруп, С.Фріса, Т.Парсонса. Теоретичний підходи до вивчення соціалізації. Детерміністська модель: функціоналістська та репродуктивна концепції. Конструктивістська модель. Теорія інтерпретативного відтворення суспільства У.Корсаро. Поняття «інтерпретативного привласнення суспільства дітьми».

Сучасні феномени дитинства. «Емансипація» дитинства», «індивідуалізація дитинства», «стандартизація та дестандартизація дитинства», феномен «зникнення дитинства».

Тема 3. Методи дослідження дітей та підлітків

Дослідження дітей та дослідження з дітьми. Загальна характеристика методів антропологічного, етнографічного, психологічного дослідження дитинства та дітей. Методологічні та методичні принципи соціологічного аналізу дитинства. Макро- та мікрорівні аналізу дитинства. Використання лонгitudних, панельних та когортних прикладних досліджень. Межі використання спостереження, інтерв'ю, анкетування дітей. М'які методики дослідження у галузі дитинства: гра-інтерв'ю, малюнкові та графічні анкети, анкети-комікси, твори.

Етичні принципи проведення досліджень дітей. Сучасні тенденції та основна проблематика дослідження дитинства та дітей.

Тема 4. Дитяча культура як інтерпретативна репродукція суспільства

Поняття «дитяча культура», «індустрія дитинства». Дитяча культура як інтерпретативне відтворення суспільства. Евристичний потенціал теорії У. Корсаро щодо вивчення дитинства та дитячої культури.

Діти як активні та креативні агенти, що створюють свою культуру. Емпіричні дослідження дитячої популярної культури Цифрове покоління візуалів та сучасні технології спілкування дітей.

Поняття фольклору та дитячого фольклору. Дитячий гумор. Феномен дитячого анекдоту. Дитячі «страшилки».

Аналіз дитячого простору (кімнат, майданчиків, відеоблогів).

Тема 5. Системи навчання та виховання дітей у різних суспільствах та в різні історичні епохи

Системи навчання та виховання у різних суспільствах як механізм відтворення суспільства. Цінності системи навчання та виховання у різних суспільствах.

Робота М. Мід: «Як дорослішають на Самоа». Концепція трьох культур М. Мід.

Різні соціальні системи та ідеології як умови конструювання та існування дитинства.

Аналіз роботи Ю. Бронфербреннер: «Два світи дитинства. Діти у СРСР та США»

Два підходи до соціалізації: структурно-функціональна традиція та новий гуманізм.

Основні механізми виховання у традиційному та сучасному суспільстві: порівняльний аналіз.

Стилі сімейного виховання (за Ш. Канг). Відповідальне батьківство та інтенсивне батьківство як актуальні феномени сучасності.

Системи дитячого виховання у різних країнах світу: аналіз міжнародного досвіду.

Дошкільне та шкільне виховання у контексті компетентнісного підходу.

Особливості виховання дітей в транснаціональних сім'ях. Причини виникнення транснаціональних сімей: участь у транснаціональних угодах добровільно (наприклад, освітня або трудова міграція), або вимушене роз'єднання війнами та/або факторами поза їхнім контролем. Актуальний український кейс транснаціональних сімей.

Транснаціональні домовленості також приймають різноманітні форми, що впливають на специфіку дитячого виховання: матері-мігранти, батьки-мігранти, діти-мігранти. Етнічно-расова соціалізація в поліетнічних сім'ях та сім'ях національних меншин.

Тема 6. Діти поколінь X Y Z, Z-A: ціннісно-порівняльний аналіз

Теорія поколінь Н. Хоува і У. Штрауса. Цикли поколінної динаміки та економічних циклів розвитку держави. Американський та пострадянський досвід застосування теорії поколінь до аналізу міжпоколінної динаміки: порівняльний аналіз. Особливості світогляду та поколінні цінності як результат засвоєння у дитинстві базових цінностей. Останні п'ять поколінь: «Мовчазне покоління» (1923-1943). «Бєбі-бумери» (1943-1963). «Покоління X» (1963-1986), Покоління Y (1986-2003), Покоління Z (2003-2024).

Новітнє покоління Alpha (Z-A) - діти нової дитячої інтернет-культури. Творці нових типів контенту (пранки, челленджи, анпакінги, DIY, сітками і стрими).

Тема 7. Дитяча праця: культурні, соціальні, правові аспекти

Дитяча праця як специфічне соціально-економічне явище, викликане дією різноманітних чинників, що передусім залежать від рівня економічного розвитку країни, в якій проживає дитина, обсягу державного забезпечення освіти дітей, соціально-культурних поглядів на роль дитини в суспільстві. Специфіка дитячої праці в Україні (як збереження давньої традиції використання дитячої праці (як однієї з форм ручної некваліфікованої праці) в сільському господарстві, домінування культурних установок щодо корисного виховного характеру праці (в тому числі безоплатної, т.з. «суспільно корисної») для розвитку особистості, що склалися ще в радянський період; зниження доступності якісної освіти для дітей і послаблення державного контролю за відвідуванням дітьми навчальних закладів та рівнем їх успішності; скорочення можливостей для організації доступного дитячого дозвілля у позашкільний час; поширення дитячої безпритульності; збереження кризових явищ в економіці, зниження рівня життя і поширення бідності; послаблення державного контролю за дотриманням трудового законодавства і соціальних прав (в тому числі трудових) неповнолітніх.

Аналіз результатів досліджень дитячої праці. Причини дитячої праці та сфери спрямування отриманих коштів. Сфери і місця прикладання дитячої праці. Визначальні чинники оплати дитячої праці і її розмір. Інтенсивність дитячої праці. Особливості зайнятості представників соціально вразливих груп

Система протидії економічній експлуатації дітей, що включає в себе заходи попередження і профілактики, заходи прямого втручання та реабілітаційно-інтеграційні дії.

Тема 8. Діти без дитинства: хто вони

Теоретичні передумови дослідження дітей без дитинства. Робота М. Вінн «Діти без дитинства» (Нью-Йорк, 1983 рік.) Розмивання меж між дитинством та дорослістю. Зміна «ери опіки» «ерою підготовки» до дорослого життя у складному, погано контрольованому світі.

Феномен «дитини-монстра» як породження суспільних страхів за участі медійних технологій.

Причини падіння авторитету дорослих у сучасному світі та встановлення «нової рівності». Новий реалізм у дитячій літературі та література «прориву». Феномен «кінця дитячої гри».

Феномен «іншого дитинства». Діти-сироти. Діти з особливостями розвитку. Діти-правопорушники. Моделі психологічної та соціальної реабілітації дітей з несприятливими варіантами розвитку.

Діти війни: теоретичний та емпіричний виміри дослідження. Війна і проблеми формування нового покоління. Діти вимушених переселенців: основні проблеми та шляхи вирішення. Діти на тимчасово окупованій території: безпека дітей у зоні військових дій. Історична ретроспектива дитинства в епоху війни. Модель радянського дитинства 1940-1950 рр.. Дитинство у радянській провінції в контексті проблем післявоєнного десятиріччя. Образи післявоєнного дитинства крізь призму матеріалів особистого походження й усних історій «дітей війни». «Діти подвір'я»: пошуки ідентичності міських дітей та підлітків післявоєнних років.

Тема 9. Дитячі/підліткові девіації: соціологічний аналіз

Поняття та типологія девіантної поведінки. Детермінація девіантної поведінки. Психобіологічні та індивідуально-психологічні чинники поведінкових девіацій неповнолітніх. Важковиховуваність та важконаучуваність як чинники виникнення відхилень у поведінці.

Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки. Школа як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки. Суспільні та середовищні чинники девіантної поведінки. Групи однолітків як чинник девіантної поведінки.

Особливості та профілактика основних видів девіантної поведінки неповнолітнього. Агресивна поведінка. Суїцидальна поведінка (аутоагресія). Делінквентна поведінка. Адиктивна (залежна) поведінка (хімічні адикції, віртуальні адикції, фізіологічні адикції та девіації). Надцінні психологічні захоплення.

Загальні основи профілактики девіантної поведінки. Діагностика девіантної поведінки як умова її профілактики.

Дитячий булінг: основні причини, види, рольова структура. Міжнародний досвід законодавства у галузі протидії та профілактики дитячого булінгу. Дослідження дитячого булінгу у шкільному середовищі: основні чинники та наслідки булінгу.

Тема 10. Дитинство крізь призму медіа та медіа у дитячому світі

Основні медіактивності дітей. Вивчення особливостей медіаспоживання дітей до 12 років залежно від часу, типу пристрою, контентних переважень тощо.

Оцінка ризику і розвиваючого потенціалу використання мобільних ігор для розвитку дитини. Віртуальні ігри: де, коли і в які ігри грають діти. Аналіз батьківської позиції відносно медіаповедінки і медіауподобань дітей. Батьківський контроль ігор. Розвиваюча функція мобільних і комп'ютерних ігор.

Вивчення споживацької поведінки дітей, ставлення дітей та батьків до ліцензійних товарів.

Типи достовірних даних, що використовуються для вивчення медіа поведінки в дитячій аудиторії. Тренди дитячої медіаповедінки. Медіадозвілля та екранний час у дітей

Цифрове покоління візуалів та сучасні технології спілкування дітей з батьками та однолітками.

Дистанційна освіта та сучасні діти: ризики та можливості.

Тема 11. Соціальний захист дитинства: основні напрямки та методи

«Соціальний захист дитини», «правовий захист», «охорона прав дитини» - співвідношення понять. Основні ознаки соціального захисту сім'ї: 1) системний характер; 2) комплексний характер; 3) реалізація за допомогою економічних, правових, фінансових, організаційних заходів; 4) чітко визначена мета – забезпечення добробуту й матеріального, психологічного, фізичного благополуччя сімей з дітьми, багатодітних, неповних і малозабезпечених сімей, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, інвалідів з дитинства та дітей-інвалідів; 5) реалізується уповноваженими на те державними органами, установами, соціальними службами, організаціями тощо; 6) в

основі соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства лежить система ризиків: малозабезпеченість, сирітство, інвалідність, багатодітність, тощо; 7) найбільш поширеними видами соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства є допомоги, соціальні послуги, соціальні пільги.

«Соціальний захист» і «соціальна захищеність» - співвідношення понять. Соціальна захищеність як критерій ефективності заходів з соціального захисту дитинства. Об'єктивні та суб'єктивні індикатори соціальної захищеності дітей.

Права людини та права дитини. Міжнародні та національні документи, що регулюють правовий стан дитини.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Дитинство як предмет дослідження в соціальних науках. Соціальні теорії дитинства.	9	4				5							
Тема 2. Сучасні тенденції та основна проблематика досліджень дітей та підлітків.	10	4				6							
Тема 3. Методи дослідження дітей та підлітків.	10	4				6							
Тема 4. Дитяча культура як інтерпретативна репродукція суспільства.	8	2				6							
Тема 5. Системи навчання та виховання дітей у різних суспільствах та в різні історичні епохи.	8	2				6							
Тема 6. Діти поколінь X Y Z, Z-A: ціннісно-порівняльний аналіз	8	2				6							
Тема 7. Дитяча праця: культурні, соціальні, правові аспекти.	7	2				5							
Тема 8. Діти без дитинства: хто вони.	8	2				6							
Тема 9. Дитячі/підліткові девіації: соціологічний аналіз	7	2				5							
Тема 10. Дитинство крізь призму медіа та медіа у дитячому світі	8	2				6							

Тема 11. Соціальний захист дитинства: основні напрямки та методи	7	2				5						
Усього годин	90	28				62						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

Не передбачено навчальним планом

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заоч)
1	Тема 1. Дитинство як предмет дослідження в соціальних науках. Соціальні теорії дитинства	5	
2	Тема 2. Сучасні тенденції та основна проблематика досліджень дітей та підлітків	6	
3	Тема 3. Методи дослідження дітей та підлітків	6	
4	Тема 4. Дитячий фольклор та індустрія дитинства як соціокультурні феномени	6	
5	Тема 5. Системи навчання та виховання дітей у різних суспільствах та в різні історичні епохи	6	
6	Тема 6. Ціннісно-порівняльний аналіз різних поколінь дітей	6	
7	Тема 7. Дитяча праця: культурні, соціальні, правові аспекти	5	
8	Тема 8. Діти і війна: теоретичний та емпіричний виміри дослідження	6	
9	Тема 9. Дитячі/підліткові девіації: соціологічний аналіз	5	
10	Тема 10. Дитинство крізь призму медіа та медіа у дитячому світі	6	
11	Тема 11. Соціальний захист дитинства: основні напрямки та методи	5	
	Разом	62	

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Тема 1. Дитинство як предмет дослідження в соціальних науках. Соціальні теорії дитинства.	Вступна	Ознайомлення з курсом, знання термінології	● Презентація	● Питання для самоперевірки; ● Робота з кейсами; ● Пошук відповідей на питання	● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Сучасні тенденції та основна проблематика досліджень	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	● Презентація; ● відеоконференція	● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на	● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу

дітей та підлітків.				питання	
Тема 3. Методи дослідження дітей та підлітків.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Робота з законодавчими документами; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу

Тема 4. Дитяча культура як інтерпретатив на репродукція суспільства.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Ознайомлення з результатами досліджень; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 5. Системи навчання та виховання дітей у різних суспільствах та в різні історичні епохи.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти освітніх програм для дітей; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Робота з законодавчими документами; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 6. Діти поколінь X Y Z, Z-A: ціннісно-порівняльний аналіз.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Ознайомлення з результатами досліджень; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 7 Дитяча праця: культурні, соціальні, правові аспекти.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Робота з законодавчими документами; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 8. Діти без дитинства: хто вони.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти ЗМІ; ● Результати досліджень ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
Тема 9. Дитячі/підліткові девіації: соціологічний аналіз.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти ЗМІ; ● Результати досліджень; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу

Тема 10. Дитинство крізь призму медіа та медіа у дитячому світі.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти ЗМІ; ● Контент дитячих ютуб-каналів та телепередач; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
---	-----------------------------	---	---	---	---

Тема 11. Соціальний захист дитинства: основні напрямки та методи.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	<ul style="list-style-type: none"> ● Презентація; ● Тексти ЗМІ; ● Результати досліджень; ● відеоконференція 	<ul style="list-style-type: none"> ● Питання для самоперевірки; ● Робота в малих групах; ● Пошук відповідей на питання 	<ul style="list-style-type: none"> ● Запитання; ● Обговорення навчального матеріалу
--	--------------------------	---	---	---	---

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

8. Методи контролю

Поточний контроль - участь у дискусіях в рамках аудиторних занять.

Підсумковий контроль - залік у формі письмової роботи.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль		Залікова робота	Сума
Робота на заняттях	Разом протягом семестру		
30	30	70	100

До заліку допускаються всі студенти

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

1. Робота на заняттях

Не зважаючи на те, що курс замислений як лекційний, лекції відбуваються у форматі дискусій, тож заохочується активна участь студентів у обговоренні питань, підготовка доповідей на тематику, яка зацікавила.

Максимальна оцінка за роботу протягом семестру – 30 балів.

Критерії оцінювання: знання рекомендованої основної та додаткової літератури, активна участь в обговоренні питань по темі заняття, логічність та аргументованість в обґрунтуванні власної точки зору, участь у підготовці та обговоренні доповідей.

2. Письмовий залік складається з питань теоретичного та практичного характеру. Максимальна оцінка – 70 балів.

Критерії оцінювання: відповідність завданню, коректність використання концептів та положень курсу, грамотність, логічність, структурованість викладу, самостійність та оригінальність, аргументованість тверджень, повнота викладеної інформації.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Christensen Pia and Allison James (Eds.). Research with Children: Perspectives and Practices. New York : Falmer Press. 2000.
2. Corsaro W. Sociology of Childhood. Indiana University Press, 2004.
3. Filippova O. From Soviet to Independent Ukraine: How Childhood Responds to Society? In: History, Language and Society in the Borderlands of Europe: The Case of Ukraine and Belarus. Lund, Sweden, 2005. Center for European Studies (CFE) Lund University
4. Matthews G. B. The philosophy of childhood. Cambridge; London : Harvard Univ., 1994. VI. 136 с.
5. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : моногр. / А. М. Богуш та ін. ; наук. ред. А. М. Богуш ; за заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2006.
6. Загарницька, І. Феномен дитинства: філософсько-соціологічний аналіз: монографія. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 2011.
7. Соціологія дитинства // Спеціальні та галузеві соціології : Навч. посіб. 2-е вид. / Пилипенко В.Є. та ін. Київ : ПЦ «Фоліант», 2007. С. 270-307.

Допоміжна література

1. Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей: Прийнята на Всесвіт. зустрічі на найвищому рівні в інтересах дітей, яка відбулася в Організації Об'єднаних Націй у м. Нью-Йорку 30 верес. 1990 року. Дитячий садок. 1999. № 20.
2. Галичанська А. В. Міжпоколінний конфлікт, як спосіб взаємодії представників різних поколінь у сім'ї [Електронний ресурс] / А. В. Галичанська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Психологія і педагогіка. – Острог, 2014. – Вип. 26. – С. 35–38. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_26_10
3. ДІТИ І ВІЙНА В УКРАЇНІ: про становище дітей із сімейних форм виховання та інституційних закладів. КИЇВ – 2022.
4. Діти та війна: навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років / П. Сміт, А. Дирегров, В. Юле. Львів, Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108с.
5. Загарницька І. І. Соціологічні орієнтири осмислення феномену дитинства [Електронний ресурс] / І. І. Загарницька // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 47. – С. 228–236. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpvgvzdia_2011_47_25
6. Звіт про результати першого циклу загальнодержавного моніторингового дослідження якості початкової освіти «Стан сформованості читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи закладів загальної середньої освіти» 2018

- р. Частина V. Булінг у початковій школі / Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2019. 50 с. [2019_ZVIT_MDYAPO_CHASTYNA-5_BULING.pdf \(nus.org.ua\)](#)
7. Новікова Л. Ціннісні відмінності поколінь в сучасному українському суспільстві / Л. Новікова // Вісник Київського національного університету 5 ім. Т. Шевченка / відп. ред. О. Д. Куценко. – Київ, 2015. – Вип. 1 (6) : Соціологія. – С. 23–31.
8. Сердюк І. Маленький дорослий: дитина й дитинство в Гетьманщині XVIII ст. Київ : К.І.С., 2018. 456 с.
9. Сіткар В. І. Дитяча субкультура в сучасному українському соціумі: соціально-психологічний аспект. *Психологічний часопис*. 2016. № 2 (4). С.132-151.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Декларація прав дитини: Проголошена Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листопада 1959 р. [deklaracia.pdf \(ort.kiev.ua\)](#)
2. Знай свої права, дитино. URL: http://www.chl.kiev.ua/95/pravo/der_prav_ua/prav_sys_ua/abetka/znay_prava.htm
3. Інститут демографії і соціальних досліджень НАН України: <http://www.idss.org.ua>

Забезпечення викладання навчальної дисципліни для дистанційної форми навчання (Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили, зокрема воєнного стану в Україні)

В умовах воєнного стану освітній процес в університеті здійснюється за дистанційною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Google Meet проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі подовження воєнного стану з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам надається можливість скласти залік (екзамен) дистанційно на платформі Google Classroom в дистанційному курсі «Соціологія дитинства».